

ROMAN PELCZAR

Associations religieuses des Arméniens polonais Aux XVIIe-XVIIIe

Résumé

Sur le territoire polonais, l'Eglise arménienne fut minuscule. En 1772, elle possédait 22 paroisses et environ 4-6 mille de fidèles. De même que l'Eglise romano-catholique et l'Eglise orthodoxe grecque, les confréries religieuses furent populaires en tant qu'une forme d'organisation des fidèles. Les Arméniens créaient des associations dans les villes où ils avaient leurs colonies. Elles étaient ouvertes aux représentants de tous les groupes sociaux des Arméniens. Ces associations jouaient un rôle important dans l'encouragement de l'activité nationale, religieuse, sociale et économique de la population arménienne. Dans l'activité des confréries, le contexte économique fut très visible. Il se manifestait par la création auprès de chaque confrérie, d'une banque religieuse dont le rôle consistait à accorder au peuple arménien des prêts au taux d'intérêt bas et à apporter de l'aide aux nécessiteux. Le développement des confréries se faisaient en liaison étroite avec des cultes religieux se propageant simultanément, en particulier avec ceux des saints, parmi lesquels le rôle primordial était réservé à la Sainte Vierge. La plus ancienne confrérie arménienne fut créée à Lvov en 1640, auprès de la cathédrale locale. Dans les années suivantes, on y créa encore 3 confréries. En outre, elles étaient aussi fondées dans d'autres villes habitées par des Arméniens. Une catégorie particulière des associations arméniennes constituaient des confréries de métier qui prenaient souvent forme d'associations religieuses.

Traduction: Iwona Bartosz-Przybyło

ZDZISŁAW GOGOLA OFMConv

BŁOGOSŁAWIONY RAFAŁ CHYLIŃSKI 1694-1741

Wstęp

Błogosławiony o. Rafał Chyliński, franciszkanin, związany głównie z klasztorem franciszkanów w Łagiewnikach koło Łodzi był opiekunem chorych, jałmużnikiem i dobrym spowiednikiem¹. Nie pozostawił po sobie żadnych książek, pamiętników, listów czy notatek co utrudnia badania nad tą postacią. Czynne okazywanie miłosierdzia jest jedną z fundamentalnych zasad chrześcijaństwa. Zakonnik franciszkański Rafał Chyliński należy do grona wielu postaci, z przełomu XVII i XVIII w. dla których czynienie miłosierdzia było celem życia. O. Chyliński nie należał do zakonu, którego pierwszorzędnym celem była działalność charytatywna, mimo to miał na tym polu wielkie zasługi².

Wychowanie otrzymane w domu oraz duża wrażliwość na ludzką nędzę naprowadziły go na drogę heroiczności. Niewątpliwy wpływ na postawę o. Chylińskiego wobec potrzebujących i jego działalność charytatywną miały okoliczności zewnętrzne tj. tzw. Czasy saskie, w których przyszło mu żyć. Okres ten był pełen kontrastów, ludzie wtedy żyjący byli skłonni do samowoli i nadużyć oraz rozwiązłego trybu życia, a z drugiej strony zdolni do wielkich umartwień na wzór średniowieczny (np. procesje biczowników i pokutników podczas panowania

¹ F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, t. 1-15. *Łagiewniki* t. 5, s. 572; J. Piasecki, *Wiadomość historyczna o cudownym objawieniu się św. Antoniego z Padwy w Łagiewnikach i o fundacji tamże kościoła i klasztoru XX. Franciszkanów z przydaniem krótkiego rysu życia Rafała Chylińskiego*, Warszawa 1844.

² B. Kumor, *Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym*, Prawo Kanoniczne 1967 nr 10, z. 1-2, s. 324.

wania Augusta III)³. Życie o. Rafała oddaje maksyma: res sacra miser (nieszczęśliwy jest rzeczą świętą).

O. Chyliński przebywał w Łagiewnikach koło Łodzi w latach 1728-1736, 1738-1741. Przynosił klasztorowi chwały przez swoją szczególną pobożność, charyzmat miłosierdzia względem chorych oraz umiejętność oddziaływania na serca ludzkie poprzez sakrament pojednania. Jan Paweł II podczas czwartej pielgrzymki do Polski w 1991 r. beatyfikował o. Rafała, którego relikwie znajdują się w kościele franciszkanów w Łagiewnikach. Życie i charyzmat o. Chylińskiego fascynowały wielu pisarzy⁴.

1. Dzieciństwo i młodość

Melchior Chyliński urodził się 6 stycznia 1694 r. w uroczystość Trzech Króli we wsi Wysoczka koło Poznania. Był synem Arnolda Jana Chylińskiego i Marianny z Kierskich. Cztery dni później ks. Maciej Gryszewski udzielił mu chrztu świętego i nadał imię Melchior⁵.

³ J. Kitowicz, *Opis zwyczajów za panowania Augusta III*, Wrocław 1970, s. 41-46.

⁴ J. Piasecki, ks., *Krótki rys życia Sługi Bożego Rafała Chylińskiego*, Warszawa 1844; J. M. Chudek, *Żywot czcigodnego Sługi Bożego Rafała Chylińskiego*, Łagiewniki 1927; G. Grabowski, ks., *Pamiętka z Łagiewnik*, Warszawa 1896; A. Kubit OFMConv, *Czcigodny Sługa Boży O. Rafał Chyliński*, Kraków 1937; L. Bernatek OFMConv, *Czcigodny Sługa Boży O. Rafał Chyliński*, Warszawa 1982; A. Zwiercan OFMConv, *Rafał Chyliński*, w: *Hagiografia Polska. Słownik bio-bibliograficzny*, red. R. Gustaw, t. 1, Poznań-Warszawa-Lódź 1971, s. 257-262.

⁵ Datę 6.01.1694 r. urodzin Melchiora Chylińskiego podaje B. Makowski, Archiwum Franciszkanów w Warszawie (skrót: AFW) *Thesaurus Provinciae Poloniae...*, s. 336; autor ten, jako historyk z zaimprowizacji i sekretarz prowincji miał dostęp do dokumentów, prawdopodobnie więc widział odpis metryki urodzenia przygotowując do procesu beatyfikacyjnego o. Rafała jego życiorys. Ubocznie potwierdza tę datę również zeznanie jego rodzzonego brata Michała Stanisława Chylińskiego, który twierdził, że „w parę dni po narodzeniu odbył się chrzest Melchiora, co według metryki tego sakramentu miało miejsce 10 stycznia, w drugą niedzielę roku 1604. Pośrednio na dzień 6 stycznia jako datę urodzin wskazuje stary zwyczaj nadawania dziecięciu imienia patrona dnia. *Liber Magistralis Novitiorum* Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych w Krakowie z lat 1693-1738 podaje datę 8.01.1690 r. Obecnie trudno jest wyjaśnić taką zmianę zarówno daty dziennej jak i rocznej. Być może oddziaływały na tę informację względy ostrożności, ponieważ Melchior Chyliński wstąpił do zakonu wbrew woli przełożonych wojskowych. Na podstawie racji wyżej wskazanych wydaje się rzeczą bezsporną ustalenie podanej daty na dzień 6.01.1694 r.

Treść metryki chrztu zachowanej w *Aktach procesu informacyjnego Śl. Bożego Rafała Chylińskiego* brzmi: „Anno 1694 Wysoczka. Die 10 Januarii, Baptisans R-ndus Mat-

Rodzina ubogiego szlachcica składała się z 9 osób⁶. Melchior miał pięć sióstr, z których cztery zmarły w dzieciństwie i jednego brata. Podczas zarazy panującej w latach 1708-1709 zmarł jego ojciec. Matka zmarła w 1742 r. w Łagiewnikach koło Łodzi, gdzie żyła od 1738 r. na tzw. dewocji.

W rodzinnym domu panowała atmosfera, która w pełni sprzyjała religijnemu wychowaniu mniszka – tak o. Chyliński był nazywany w domu. Melchior brał udział we wszelkich modlitwach domowych, a także wiejskich uroczystościach, w procesjach, śpiewach i modlitwach. Pomagało mu w tym jego ciche, spokojne usposobienie i przykład rodziców. Od dziecka ćwiczył się w pobożności np. jako chłopiec modlił się psąc domowe stadko.

Melchior rozpoczął naukę w szkole parafialnej w Buku, którą prowadził ks. Jan Lemański, wikary parafii Bukowina⁷. Po skończeniu tej szkoły Melchior i jego brat Michał umieli już czytać, pisać i liczyć. Dzieciństwo Melchiora przypadło na lata tzw. Wojny północnej. Na ziemiach polskich grasowały wówczas wojska szwedzkie, saskie i rosyjskie. Szwedzi pod wodzą Karola XII opanowali Wielkopolskę i wprowadzili na tron, swego kandydata Stanisława Leszczyńskiego. Wojenne zawieruchy uniemożliwiały dzieciom normalną naukę w szkole. Rodzice Melchiora zadbali o edukację synów, których uczył wynajęty student Kolegium Maciej Linkowski⁸.

Być może przy poparciu ks. oficjała poznańskiego Stanisława umieścili następnie Melchiora i Michała w kolegium jezuickim w Poznaniu. Nie można dokładnie ustalić daty wstąpienia do szkoły ani okresu w niej przebywania, ale sam fakt udokumentowany jest zeznaniami świadków⁹. Była to uczelnia z tradycjami, wykładał na niej m.in. np. Jakub Wujek. Melchior Chyliński opuścił szkołę po ukoń-

thias Gryszewski Melchiorem, M-fici Domini Arnolphi Chyliński et Mar Conjugum Legitimum. Patroni Joannes Głoskowski Avus et Agnes Avia ex Xenodochio Bucoviensi... Bucoviae 21 Septembris Anno 1761. Thomas Jasiński C. E. Mp.

⁶ K. Niesiecki, J. Bobrowicz, *Herbarz polski...*, t. 1-10, Lipsk 1839-1845 (z dopełnieniami I. Krasickiego i J. Lelewela) – t. 3, s. 102-103.

⁷ L. J. Bernatek, *Czcigodny Sługa Boży Rafał Chyliński*, w: *Polscy święci*, t. 2, Warszawa 1983, s. 149-150.

⁸ AFW *Protokoły Trybunału diecezjalnego i apostołskich z lat 1761-1777 w procesie o. Rafała Chylińskiego w Łagiewnikach*, t. I-IV, t. I, s. 122.

⁹ AFW *Protokoły Trybunału...*, s. 123, 129.

czeniu trzeciego stopnia nauki tzw. syntaksie, prawdopodobnie z powodu dokuczliwej rany w nodze¹⁰. Po powrocie do domu nie mógł kontynuować nauki, nie posiadał zamiłowania do prac w gospodarstwie domowym, matka nie mogła powierzyć mu kierowanie niewielkim majątkiem. Na naradzie rodzinnej postanowiono, że Melchior powinien wstąpić do wojska¹¹.

W 1712 r., w wieku 18 lat, Melchior wstąpił do wojska. Był to trudny okres w historii narodu polskiego, wplątany przez Augusta II Sasa w wojnę północną kraj, był nękany przemarszami wojsk saskich, szwedzkich i rosyjskich nakładających wysokie kontrybucje i grabiących wszystko, co napotkali na swej drodze. W Rzeczypospolitej trwał również konflikt między zwolennikami Augusta II ze szlachtą protegowanego przez Szwedów kandydata do tronu Stanisława Leszczyńskiego. Wszystkie te czynniki przyczyniły się do wyniszczenia gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju, nieszczęścia dopełniły głód i szalejąca w tym czasie zaraza będąca powodem śmierci tysięcy ludzi.

Losy Chylińskiego w tym okresie nie są dobrze znane. Biografowie wysuwają sprzeczne hipotezy dotyczące formacji wojskowej i króla¹², któremu służył. Według o. Anzelma Kubita o. Chyliński służył w wojsku popierającym Stanisława Leszczyńskiego¹³, natomiast o. Ludomir Bernatek uważa, że Chyliński służył w rajtarii Augusta II pod dowództwem marszałka Joachima Flemminga¹⁴. Wiadomo, że Chyliński odbywał służbę wojskową w latach 1712-1715; z powodu dobrego wykształcenia pełnił funkcję chorążego. Nie był to stopień oficerski, lecz stanowisko do rozliczeń pieniężnych między żołnierzami a władzami wojewódzkimi. Powierzenie mu tej funkcji było niewątpliwie dowodem zaufania dowództwa. Miejscem stacjonowania była początkowo ziemia wieluńska, a w latach następnych Kraków. W tradycji rodzinnej przekazywana była opowieść, że w czasie służby wojskowej pewna wdo-

wa złożyła Chylińskiemu propozycję małżeństwa, widocznie jednak miał on już sprecyzowany zamiar wstąpienia do klasztoru gdyż do ślubu nie doszło¹⁵. Dlaczego po wyjściu z wojska wybrał zakon franciszkanów? Nie wiadomo. Może duchowo zbliżony był do ideałów franciszkańskich.

2. Melchior wstępuje do franciszkanów

M. Chyliński zgłosił się do klasztoru franciszkanów w Krakowie i po rozmowie z prowincjałem o. Ludwigiem Elbingrem został przyjęty do nowicjatu kleryków. Dnia 4.04.1715 r. Chyliński otrzymał habit zakonny z rąk gwardiana klasztoru w Krakowie oraz przyjął nowe imię – Rafał¹⁶.

Podczas wyznaczonego przez prawo kościelne roku próby, będącego czasem na wzajemne poznanie nowicjusza i zakonu, o. Rafał starał się jak najlepiej wypełniać wskazane mu obowiązki. Czynił to zgodnie z regułą franciszkańską, „aby nie zgasić ducha świętej modlitwy i pobożności¹⁷. Wiele czasu poświęcał na modlitwę, a nawet „stronił od towarzystwa innych aby mieć czas na modlitwę¹⁸”.

Pobył o. Rafała w Krakowie nie był długi, gdyż z powodu szerzącej się w tym mieście zarazy nowicjusze, w celu kontynuowania nowicjatu zostali odesłani do klasztoru franciszkanów w Piotrkowie. Mistrzem nowicjatu mianowano o. Wawrzyńca Antoniego Rożyńskiego¹⁹. Zapis poświęcający ten fakt znajduje się w księdze nowicjatu klasztoru w Pyzdrach, ponieważ nowicjat w Krakowie był jedynie filią nowicjatu w Pyzdrach, który z powodu zarazy został przeniesiony do Piotrkowa. Profesję wieczystą brat Rafał złożył na ręce o. Waw-

¹⁰ *Ibidem*, s. 126, 140.

¹¹ J., *Czcigodny Sluga Boży O. Rafał Chyliński, franciszkanin*, Pochodnia Seraficka 1928, (3) nr 7-11.

¹² J. F e l d m a n, *Polska w dobie wielkiej wojny północnej*, Kraków 1925.

¹³ A. K u b i t, *Czcigodny Sluga Boży o. Rafał Chyliński, franciszkanin*, Kraków 1937, s. 26.

¹⁴ J. B e r n a t e k, *Błogosławiony Rafał Chyliński z Łagiewnik, franciszkanin*, Niepokalanów 1991, s. 16-17.

¹⁵ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 114; t. 2, s. 97, 108, 124.

¹⁶ Archiwum Franciszkanów Kraków (skrót: AFK) *Liber Novitiorum Cracoviae (ab anno 1693)*: „AD 1715 die 4 Aprilis ingenuus adolescens nobilis Melchior Chyliński legitimorum Parentum Arnolphi et Mariannae filius, Studio syntaxista, natus 1690 (!) die 8-va Januarii, Nomen in S. Religione accepit S. Raphaelis...”; X. L. J. (J a n c z a k), *Rafał Chyliński franciszkanin*, w: *Encyklop. Kośc. Nowod.* t. 23, Warszawa 1899, s. 8-9.

¹⁷ *Pisma św. Franciszka z Asyżu*, Warszawa 1976, s. 86.

¹⁸ *Protokoły Trybunału...*, t. 1, s. 224 nn.

¹⁹ Archiwum Diecezji Włocławskiej (skrót: ADWł), *Liber Magistralis Pysdrensis (1642-1779)*, s. 200.

rzyńca Rożyńskiego i tym samym zobowiązał się do zachowania przez całe życie ślubu ubóstwa, czystości i posłuszeństwa²⁰.

Po złożeniu profesji wieczystej wysłano o. Chylińskiego na studia do Kalisza, które miały przygotować go do święceń kapłańskich. W Kaliszu brat Rafał miał uzupełnić swoje wykształcenie przede wszystkim w zakresie filozofii, po czym miał studiować teologię dogmatyczną i moralną oraz przepisy liturgiczne. Był to minimalny zasób wiedzy konieczny do spełnienia najbardziej podstawowych zadań duszpasterskich. Pełne studia teologiczne były wymagane jedynie od profesorów, którzy mieli zająć odpowiedzialne stanowiska w zakonie np. prowadzić wykłady w studium generalnym w Krakowie. Bracia przeznaczeni tylko do pełnienia obowiązków duszpasterskich, stosunkowo szybko odbywali przygotowanie do święceń kapłańskich studiując Pismo święte, teologię dogmatyczną, moralną oraz liturgię. Takie właśnie przygotowanie do święceń kapłańskich miał odebrać brat Rafał, który odbył studia w kolegium franciszkańskim w Kaliszu, a następnie prywatnie w klasztorze w Obornikach koło Poznania.

W niecały rok po złożeniu profesji wieczystej otrzymał o. Chyliński święcenia kapłańskie. Święcenia niższe, subdiakonu i diakonu przyjął w 1717 r. w Poznaniu z rąk bpa inflanckiego Piotra Tarły, administratora diecezji poznańskiej, przyjął święcenia kapłańskie. Daty święceń nie podano, mimo iż uczestniczył w nich o. Ludwik Miske, profesor teologii w zakonnym studium poznańskim, słynny ówczesny kaznodzieja franciszkański²¹. Po otrzymaniu święceń kapłańskich zakres pracy o. Chylińskiego rozszerzył się i obejmował nie tylko obowiązki duszpasterskie, ale i pracę z biednymi i chorymi. Pierwszą placówką o. Rafała był klasztor w Obornikach, następnie przeniesiono go do klasztoru w Radziejowie, który opuścił w 1719 r.

Kolejno, przez rok, przebywał w trudnych warunkach pracy w Pyzdrach, potem przez kilka miesięcy w małej wsi koło Środy – Bagrowie. Na początku 1721 r. pełnił posługę w klasztorze kaliskim, potem przebywał krótko w Warszawie, w lutym 1722 r. otrzymał obediencję, czyli nakaz udania się do Gniezna, gdzie pracował dwa i pół roku. W styczniu 1726 r. przebywał w klasztorze poznańskim, gdzie prak-

tykował surową pokutę, następnie przebywał w Warce, gdzie od lutego 1726 r. był komisarzem klasztoru. Rozkwitła tam jego miłość do nieszczęśliwych i wykrystalizowała się idea poświęcenia dla biednych, chorych i potrzebujących oraz świadoma postawa służby dla człowieka w nieszczęściu.

Częste przenoszenie o. Rafała wynikało z potrzeb poszczególnych klasztorów, w których powstawały braki zwłaszcza po kapitułach prowincjalnych, gdy zakonnicy wyjeżdżali w celu objęcia różnych stanowisk. Franciszkanie nie prowadzili wówczas duszpasterstwa parafialnego, obciążeni byli jedynie tzw. „ekonomią bagrowską”, z obowiązkiem opiekowania się niewielką placówką duszpasterską. Klasztory mieszczące seminaria lub kolegia jak: Kraków, Kalisz, Poznań, Warszawa nie miały tego typu obciążeń. O. Chyliński podczas pobytu w poszczególnych placówkach, zapoznawał się z warunkami tam panującymi (bardzo do siebie podobnymi). Pracował tam jako spowiednik, kapelan, brał udział w nabożeństwach, odprawiał Msze św. fundacyjne za zmarłych dobrodziejów, oraz śpiewał officium defunctorum w rocznicę ich śmierci²².

W pracy kapłańskiej o. Rafał wykazywał dużą troskę o zbawienie powierzonych mu osób. Pomimo swojego słabego zdrowia nie dbał o wygodę. Praca duszpasterska o. Rafała polegała przede wszystkim na głoszeniu słowa Bożego i posłudze sakramentu pokuty. Czarem swojej prostoty wywierał duży wpływ na słuchaczy, podnosił na duchu. Był chętnie słuchany. Podczas pobytu w klasztorze łagiewnickim, mimo iż kazania głosili tam doskonali kaznodzieje m. in. o. Marcin Kałowski, o. Antoni Trevani, wierni najbardziej oczekiwali na kazania o. Chylińskiego, jego ulubioną tematyką była Męka Pańska i kazania maryjne. Czasami, podczas rozważania Męki Pańskiej w okresie Wielkiego Postu o. Rafał płakał na ambonie. Spowiadał bardzo długo, dlatego przed konfesjonalem ustawiała się długa kolejka penitentów. Pragnął wyspowiadać wszystkich, lecz brak czasu powodował, że nie zawsze zdążył. Wówczas mocno poczuwał się do winy, przeproszał penitentów, odnajdywał ich po pewnym czasie i spowiadał.

²⁰ ADWł *Nomenclatura Magistralis Fratrum Professorum in Pysdrensi Conventu...* (1641-1770), s. 128.

²¹ *Protokoły Trybunatu...*, t. 1, s. 138.

²² J. Bar, *Droga do beatyfikacji Rafała Chylińskiego*, Prawo Kanoniczne 1991 nr 34, s. 215-218.

Więcej informacji źródłowych na temat o. Chylińskiego dostarcza jego pobyt w klasztorze w Warce, ponieważ był on afiliowany (włączony) w ten klasztor. Afiliacja oznaczała, że zakonnik niezależnie od miejsc, w których pracował, miał w starszym wieku zapewnione w tym klasztorze utrzymanie. Afiliacja dokonywała się na podstawie uchwały rady klasztoru na wniosek prowincjała. O. Rafała afiliowano 6.03.1716 r. Dziesięć lat później prowincjał polecił o. Chylińskiemu zamieszkać w klasztorze w Warce, powierzając mu obowiązek odnowienia budynków klasztornych. O. Rafał pełnił tam również obowiązek kaznodziei i spowiednika, a po śmierci gwardiana był do czasu kapituły prowincjalnej zastępcą przełożonego. W księdze akt wareskiego klasztoru przed rokiem 1726 zanotowano wskazania powizytacyjne dla o. Rafała, któremu powierzono cegielnię i browar²³.

Miasto Warka zostało zniszczone w czasie wojny północnej, co było powodem zubożenia mieszkańców. Do furty klasztornej przychodziło codziennie wielu ubogich proszących o wsparcie, równocześnie klasztor wymagał poważnych remontów. O. Rafał wyznaczony na komisarza po śmierci przełożonego stanął wobec dylematu wznosić budynki czy pomóc ubogim. Wybrał pomoc ubogim. Była to śmiała decyzja i podjęta bez zgody współbraci. Zapewne dlatego ci ostatni oskarżyli go przed prowincjałem o zaniedbania w ekonomii klasztoru. Konflikt trwał do kapituły prowincjalnej.

Nowo ustanowiony gwardian wykorzystując chroniczne bóle głowy o. Rafała kazał mu się ostrzyć do gołej skóry i uznał go za chorego umysłowo²⁴. O. Rafał z godnością przyjął to upokorzenie, wyszydany przebywał jeszcze kilka miesięcy w Warce, po czym przeniesiony został do Łagiewnik. Zachowanie o. Rafała nie wskazywało na objawy choroby umysłowej, o którą go pomówiono. Natomiast heroiczne miłosierdzie wobec ubogich także nie należy do symptomów patologicznych, jednakże trudno posądzić franciszkanów wareskich i gwardiana o świadomie czynioną krzywdę. Relacja nie pokazuje zatem

²³ „Ojcu Rafałowi Chylińskiemu kaznodziei i wybranemu ojcu konwentu, powierza się cegielnię, aby według sił starał się z dochodów browaru nabyć i przechować cegłę celem zbudowania kuchni, której konieczność jest oczywista; a miejscowy ojciec przełożony obowiązany jest wydać wyżej wymienionemu ojcu konwentu do rąk własnych: dwanaście korcy żyta i szesnaście korcy jęczmienia na piwo oraz na wszystkie łączące się z tym koszty...”. AFW Acta Conventus Varacensis 1630-1770.

²⁴ AFW Protokoły Trybunału..., t. 1, s. 153.

zapewne dokładnych okoliczności tych wydarzeń. Bolesne doświadczenia, które przeżył przygotowały o. Chylińskiego do szczególnych zadań. Zgodnie z poleceniem o. Chyliński udał się do Łagiewnik (dziśejsza dzielnica Łodzi)²⁵. W Łagiewnikach znajdował się wówczas mурowany kościół i drewniany klasztor. Było to znane miejsce odpustowe, w którym kilka razy do roku gromadziły się duże grupy pielgrzymów. Było to także miejsce postoju dla pielgrzymek zmierzających z Pomorza do Częstochowy²⁶. Przybywały tam pielgrzymki nawet ze Słowacji. Od 1684 r. istniało w Sanktuarium Łagiewnickim bractwo św. Antoniego, założone dzięki staraniom pierwszego gwardiana o. Hadriana Piądzikowskiego. Według lokalnej tradycji odwiezdający to sanktuarium pielgrzymi zapisywali się w jego szeregach²⁷.

O. Rafał zamieszkał w Łagiewnikach mając 34 lata. W poprzednich placówkach dał się poznać jako gorliwy franciszkanin i wielki pokutnik. W Łagiewnikach mieszkał najdłużej, łącznie 11 lat. Tutaj też stał się sławny. Konwent Łagiewnicki promieniował swymi duchowymi wpływami na okolicę. Bogatsza szlachta łęczycka zapraszała łagiewnickich kapelanów do swych dworów, był nim m.in. o. Rafał; o pomoc duszpasterską prosili również chętnie franciszkanów z Łagiewnik okoliczni plebani. Ożywione kontakty z ludnością sąsiednich wsi nawiązał o. Rafał poprzez nawiedzenie chorych, a szczególną opieką otoczył biedaków²⁸. Troszczył się o ludzi najuboższych, niedołączonych, chorych, ludzi, których dotknęła niesprawiedliwość losu, cierpiących. O. Rafał posiadał niewiele dóbr materialnych, lecz wszystkim co posiadał dzielił się z biednymi: pożywieniem, odzieżą, a przede wszystkim

²⁵ L. J. Bernatek, *Czcigodny Sługa Boży Rafał Chyliński*, Łódź-Łagiewniki 1982, s. 48-49; F. Sulimierski [i in.], *Łagiewniki*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, t. 5, s. 572-573; G. Grabowski, *Pamiętnik z Łagiewnik z nowenną do św. Antoniego*, Warszawa 1896; T. Galiński, *Spis parafii i kościołów diecezji łódzkiej i krótki opis historyczny. Łagiewniki, Parafia św. Antoniego i klasztor oo. Franciszkanów*, Wiadomości Diec. Łódź. 1954 nr 28, s. 35-37.

²⁶ J. Piasecki, *Opisanie kościołów i klasztorów xx franciszkanów*, Warszawa 1845, s. 196.

²⁷ Archiwum Franciszkanów w Łagiewnikach (skrót: AFL), sygn. III/3/1 Kronika Klasztoru oo. Franciszkanów w Łagiewnikach, t. 1, s. 258; sygn. III/3/2 Kronika..., t. 2, s. 175; J. M. Baran, *The Beggar Prince of Lagiewniki*, w: *Inter-province Conference of Friars Minor Conventual (1951-1953)*.

²⁸ K. Kantak, *Franciszkanie polscy*, Kraków 1938, t. 2, s. 424; A. Kubit, *Wielbny o. Rafał Chyliński*, w: *Pochodnia Seraficka* 1927 nr 2, s. 78-84.

kim dobrym sercem. Dla każdego potrzebującego miał dobre słowo, radę. Pomoc ubogim była nieraz powodem niewłaściwych, uszczypliwych uwag jego współbraci nazywających go „dziadowskim biskupem”, kiedy wynosił posiłki dla głodnych i ubogich. Znosił te uwagi dzielnie, dziękując Bogu mówiąc: „Bóg zapłać, Bóg zapłać”²⁹.

Ojciec Rafał zapisał się w historii franciszkańskiej jako ten, który całym sercem oddał się ubogim i bezdomnym. W zakrystii łagiewnickiego kościoła wisi dziewiętnastowieczny obraz „O. Rafał rozdaje jałmużnę ubogim”. Za to, że dzielił się wszystkim, co posiadał, został nieraz ukarany przez przełożonego klasztoru. Rozdawał nawet to, co było niezbędne dla niego samego, jak część własnego ciepłego ubioru w porze zimowej, chociaż długie godziny spędzane w konfesjonale w zimnym kościele nie sprzyjały zdrowiu³⁰.

Ważnym dowodem w procesie beatyfikacyjnym o. Chylińskiego były zeznania Franciszka Nowickiego, żydowskiego chłopca, którego w ciężkim stanie (na ciele miał liczne ropiejące owrzodzenia) przewieziono do Łagiewnik licząc na uzdrowienie za sprawą św. Antoniego. Franciszkiem opiekował się o. Rafał, w 10-letniej posłudze przy chorym był bardzo oddany i zawsze starał się zmniejszyć jego cierpienia³¹. Szczególne znaczenie miała dla o. Rafała służba biednym, skrzywdzonym przez bogatych. Biedacy, wiedząc, że o. Chyliński jest szlachcicem, z dużą satysfakcją przyjmowali jego pomoc, podkreślając bohaterstwo jego uczynków miłosierdzia³². W Łagiewnikach o. Rafał dużo spowiadał, bywał często kapelanem, miał zlecony urząd egzorcysty i jako egzorcysta mieszkał przed klauzurą w celi zwanej „pod zegarem” w dawnym klasztorze drewnianym³³. Dzięki temu mógł pomagać wielu cierpiącym i dotkniętym złymi mocami.

W Polsce narastał konflikt z powodu niezgody przy wyborze nowego króla. Początkowo po śmierci Augusta II Sasa wybrano Stanisława Leszczyńskiego, ale część szlachty pod naciskiem Rosji, Prus i Austrii ogłosiła królem syna poprzednika – Augusta III. Trzyletnie zamieszki sprowadziły na kraj zniszczenie, upadek miast, zaniedbanie rolnictwa. Sytuację pogorszyły jeszcze klęski żywiołowe: powódzie, susze, mroźne powietrze i głód³⁴. W 1736 r. o. Rafał został przeniesiony z Łagiewnik do Krakowa, a w Małopolsce szerzyła się wówczas zaraza³⁵.

Heroiczność cnót tego niezwyklego zakonnika uwidoczniła się zaraz po jego przybyciu do Krakowa, gdyż na własną prośbę podjął się posługiwania chorym w czasie zarazy.

Zarządzeniem władzy kościelnej w Krakowie z każdego zakonu wyznaczani zostali dwaj kapłani do obsługi chorych umieszczonych w lazarecie. Była to niewątpliwie posługa ciężka i niebezpieczna. O. Rafał ryzykował własnym zdrowiem a nawet życiem, był jednak pełny wiary i ufności w miłosierdzie Boga. W lazarecie pomagał mu o. Wojciech Kozłowski, dzięki któremu pozostało wiele informacji o życiu, pracy i ogromnym poświęceniu o. Rafała dla drugiego człowieka³⁶.

Bogaci mieszkańcy oraz lekarze wyjechali z miasta w obawie przed zarazą. Pozostała biedota bez lekarstw i zorganizowanej pomocy sanitarnej³⁷. Klękał przy leżących i słuchał spowiedzi i tak czynił cały dzień. Kiedy inni kapłani nie wytrzymywali tego widoku ani trudów posługi, o. Rafał nigdy nie okazywał znaku obrzydzenia, ale zapachem chorych tak się nasycił, że zakonnicy unikali kontaktu z nim w obawie infekcji³⁸. Jego odwaga i przezwyciężenie lęku przed zakażeniem były wyrazem siły duchowej, ale ta wielkość nie spotkała się z uznaniem krakowskich współbraci. Powszechna obawa przed możliwym zakażeniem ze strony współbrata była objawem zupełnie naturalnego lęku. Praca o. Rafała w krakowskim lazarecie polegała na

²⁹ St. Cieślak, *Dziadowski biskup*, Niepokalanów 1994, s. 122-130; M. Nasalski, *Żywoć błogosławionego Rafała Chylińskiego franciszkanina*, w: *Przewodnik Społeczny, Dodatek do Homiletyki*, t. 2, 1907, s. 53-55, 68-70; A. Górski, *Dziadowski biskup*, w: *Dilige et quod vis fac*, Warszawa 1951, s. 97-109.

³⁰ St. Cieślak, *Dziadowski biskup...*, s. 122-159.

³¹ *Protokoły Trybunału...*, t. 1, s. 224, t. 3, s. 76.

³² *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 224, 238; Frater, *Cykl opowiadań o o. Rafale Chylińskim*, Pochodnia Seraficka 1927 nr 7-12; 1928 nr 1-4.

³³ *Klasztor w Łagiewnikach na tle postaci o. Rafała Chylińskiego*, Caritas 1959 nr 7-8, s. 56-57; W. Kifszkowska, *Śladem Świętych, obrazy i legendy z życia polskich świętych, błogosławionych i świątobliwych*, Kraków 1935.

³⁴ E. Cieślak, *Stanisław Leszczyński*, Wrocław 1994; J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Wrocław 1950; *Między Barokiem a Oświeceniem. Nowe spojrzenie na czasy saskie*, red. K. Stasiewicz i S. Achremczyk, Olsztyn 1996.

³⁵ *Protokoły Trybunału...*, t. 1, s. 116; t. 3, s. 316, 329.

³⁶ AFW B. Makowski, *Thesaurus Provinciae Poloniae OFM Conv. nova et vetera...* continens (1764), s. 336.

³⁷ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 75.

³⁸ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 75.

przezwycięzeniu ludzkich odruchów odrazy i lęku dla wyższego celu. Tutaj o. Chyliński osiągnął szczyt poświęcenia, który uznano później za stopień heroizmu. Wysokość szczytu niesie ze sobą osamotnienie. O. Rafał przez długi czas był samotny, jedyną bliską mu osobą była jego matka. Prosiła ona o. Chylińskiego o pomoc, gdyż ostatnie lata życia pragnęła spędzić w klasztorze „na dewocji”. Przełożeni przychylni się do prośby i po zakończeniu misji w Krakowie, o. Rafał został ponownie przeniesiony do Łagiewnik, gdzie mógł się zaopiekować matką staruszką³⁹.

Matka o. Rafała zamieszkała w mieszkaniu położonym niedaleko klasztoru, wynajętym od p. Frigusowej, pracującej w pralni bielizny kościelnej. O. Chyliński często odwiedzał matkę, która pomagała w praniu i reperowaniu kościelnych komży i bielizny kielichowej. Prowadził z matką długie rozmowy, wspominali czasy spędzone w rodzinnym majątku w Wysoczce, dyskutowali o sprawach duchowych. Matka poznawszy sprawę jego podopiecznych radziła mu aby był ostrożniejszy, bo wśród żebraków są także nieuczciwi a nawet przestępcy. O. Rafał tłumaczył matce, że lepiej dać się oszukać kilku wyrwigroszom, aniżeli prawdziwie potrzebującego odpędzić od furty i nie udzielić pomocy⁴⁰.

Kolejnym, ważnym faktem świadczącym o heroiczności cnót o. Chylińskiego i jego bohaterskiej postawie, była nieuleczalna rana na nodze; to prawdopodobnie z jej powodu przerwał naukę w kolegium. Cierpiał całe życie, podczas pobytu o. Chylińskiego w Krakowie doniesiono prowincjałowi o. Bonawenturze Szembekowi o jego odnawiającej się ranie, która utrudniała poruszanie się. Przełożony nakazał infirmarzowi klasztornemu kupić odpowiednie maści, ale o. Rafał prosił, aby mógł cierpieć dla umęczonego Zbawiciela⁴¹. O. Chyliński cierpiał również z powodów chronicznych napadów astmy i choroby oczu. Jego wycieńczony postami i biczowaniem organizm był niezwykle podatny na przeziębienia i bóle głowy. Mimo umartwiania

³⁹ O. Krzysztof, *Czcigodny Śl. Boży O. Rafał Chyliński franciszkanin*, „Pochodnia Seraficka” 1928 nr 3, s. 173-176; T. Czechowski, *O. Rafał z Łagiewnik*, *Przegląd Katolicki*, 1904 nr 42, s. 478-479, 492-493; *Franciszkańscy święci polscy*, *Pro Christo* 1927 nr 3, s. 776-778.

⁴⁰ L. J. Bernatek, *Czcigodny Sługa Boży Rafał Chyliński*, w: *Polscy święci*, t. 2, Warszawa 1983, s. 187.

⁴¹ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 38.

w postaci dobrowolnego znoszenia ciężkich dolegliwości, o. Rafał dodatkowo podejmował inne formy pokuty, m. in. opasywał się ostrym żelaznym pasem pokutnym⁴².

W Łagiewnikach o. Rafał pragnął ponownie podjąć obowiązki w kościele i zająć się opieką nad ubogimi. Musiał także zatroszczyć się o utrzymanie swojej matki⁴³. Z dnia na dzień czuł się jednak gorzej. Siłą woli panował nad słabością, ale wycieńczony organizm odmawiał posłuszeństwa, o. Rafał chciał pracować jak dawniej, nie mógł już jednak czuć nocami. Otoczenie o. Chylińskiego, a zwłaszcza jego matki, zdawało sobie sprawę, że życie zakonnika powoli gaśnie. Matka doradziła mu nowe leki, ale on ich nie przyjmował, gdyż miał zamiar się leczyć dopiero gdy spocznie w łóżku. Stan ten trwał kilka miesięcy. Wyczerpany służbą duchową, charyzmatyczną i życiem pokutnym o. Chyliński dobiegał powoli kresu swego ziemskiego życia⁴⁴.

Dnia 10 listopada 1741 r. musiał położyć się do łóżka, cierpienia unieruchomiły go na ostatnie trzy tygodnie życia. Obowiązki życia wspólnego, opieka nad chorymi i żebrakami pozostały już poza nim. Życie przepływało obok niego, a on leżał bezwładnie. Czuwali przy nim bracia pielęgniarze, aby okazać swą wdzięczność przychodził również często Franciszek Nowicki, który jako chłopiec pielęgnowany był w chorobie przez o. Rafała⁴⁵. O. Chylińskiego odwiedził również właściciel Łagiewnik, chorąży radziejowski Antoni Karnkowski, ujrzawszy jego celę i wyposażenie w tym twarde łoże przeżył wstrząs. Poprosił on gwardiana o interwencję w tej sprawie. O. Rafał mimo iż prosił o pozostawienie go w ubóstwie, poddał się ostatecznie rozkazowi przełożonego. Przy tej okazji ujawniło się, że chory miał na sobie szeroki pasek, spleciony z cienkich drutów, w imię posłuszeństwa zakonnik zdjął włosienicę noszoną od wielu lat, gdyż jeszcze jako młody kapłan otrzymał zezwolenie na jej noszenie⁴⁶.

⁴² Autor oglądał 24.02.1972 r. żelazny pas pokutny o. Rafała Chylińskiego znajdujący się w klasztorze łagiewnickim; *Protokoły Trybunału...*, t. 1, s. 116. Wspomnienie Franciszka Nowickiego w procesie beatyfikacyjnym.

⁴³ M. J. Chudek, *Żywot czcigodnego Sługi Bożego Rafała Chylińskiego. franciszkanina*, Łagiewniki 1927; *Krótki życiorys Czcig. Sługi Bożego o. Rafała Chylińskiego z nowenną do Trójcy Przenajświętszej o uproszenie jego beatyfikacji*, Kraków 1929.

⁴⁴ B. Makowski, *Thesaurus...*, s. 337; *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 111.

⁴⁵ S. Cieślak, *Dziadowski biskup...*, s. 237-276.

⁴⁶ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 309, 314.

W uroczystość Wszystkich Świętych odwiedziło go dwóch niecodziennych gości: o. Ludwik Miske, asystent polski przy urzędzie generała zakonu w Rzymie oraz jego sekretarz o. Franciszek Kałowski. Stan zdrowia o. Chylińskiego ulegał dalszemu pogorszeniu, zmarł zaopatrzone sakramentami świętymi 2 grudnia 1741 r., (żył 47 lat 10 miesięcy i 26 dni)⁴⁷. Przygotowane do pogrzebu ciało przeniesiono do kościoła, aby wierni mogli pomodlić się u jego trumny. Pogrzeb odbył się 4 grudnia 1741 r., trumnę złożono w krypcie grobowej dla zakonników pod posadzką kaplicy św. Franciszka w łagiewnickim kościele⁴⁸.

Sława świętości o. Rafała rosła szybko po jego śmierci. Biedacy, którym udzielał pomocy zwracali się do niego w swych modlitwach z prośbą o wstawiennictwo przed Bogiem i pomoc w różnych potrzebach. Powszechnie mówiło się o świętobliwości zmarłego.

O. Michał Halkiewicz, asystent polski w kurii generalnej Zakonu w Rzymie uzyskał pozwolenie na publikację obrazków przedstawiających o. Chylińskiego wraz z krótką notatką o jego życiu. Podobne wydrukował w Polsce gwardian krakowski o. Stanisław Szczepanowski. Zamawiano portrety o. Chylińskiego. Ikonografia ukazuje go z fioletową stulą na ramionach, trzymającego w rękach rytuał. Jego postać kojarzy się z pomocą niesioną chorym, uniesieniem w modlitwie oraz posługą spowiednika⁴⁹.

3. Droga na ołtarze

Kult o. Rafała szybko się rozszerzał. Władze zakonne i diecezji gnieźnieńskiej podjęły starania o jego szybką beatyfikację. Powołano specjalną komisję (pod przewodnictwem ks. Andrzeja Młodziejewskiego), która miała za zadanie przesłuchać świadków życia o. Rafała i niezwykłych wydarzeń z nim związanych (m.in. jego brata i starszą siostrę). Komisja opisała około 50 zeznań dotyczących niezwykłych

⁴⁷ *Protokoły Trybunału...*, t. 3, s. 111, 206. Zeznania świadków, brak jest metryki zgonu o. Rafała. Potwierdza to także B. M a k o w s k i; *Thesaurus...*, s. 337.

⁴⁸ *Czcigodny Sługa...*, w: *Polscy święci...*, s. 193-194.

⁴⁹ K. K a n t a k, *Franciszkanie...*, t. 2, s. 397-398; Takie portrety znajdowały się w siedzibie wojewodziny podlaskiej księżny Joanny Woronieckiej oraz w klasztorze SS. Sakramentek w Warszawie.

zdarzeń, które dokonały się za życia, a także po śmierci o. Rafała⁵⁰. W 1761 r., dwadzieścia lat po śmierci Sługi Bożego rozpoczęto proces informacyjny. Przesłuchano wówczas 39 osób, mimo iż żyło jeszcze wówczas więcej świadków życia o. Chylińskiego. Komisja otworzyła grób o. Rafała, w którym znaleziono jego ciało nie poddane procesowi rozkładu. W 1763 r. wszystkie akta potrzebne do beatyfikacji były już gotowe. Gorącymi zwolennikami beatyfikacji o. Chylińskiego byli także dostojnicy polscy wraz z królem Stanisławem Augustem Poniatowskim. Niestety, proces beatyfikacyjny przeciągał się, papież Klemens XIII zajęty obroną zakonu jezuitów, odsunął na dalszy plan inne sprawy. Jego następca, papież Klemens XIV rozpoczął badanie sprawy beatyfikacji o. Rafała. Wydał *breve* powołujące komisję do badań, której zadaniem było sprawdzenie, czy w kulcie tego franciszkanina nie występują nadużycia. Po zakończeniu badań akta przesłano do Rzymu, prefekt kongregacji obrzędów⁵¹ Marefuschy przedstawił je zgromadzeniu kardynałów. Zgodnie z ówczesną procedurą wprowadzenie sprawy (*introductio causae*) nastąpiło po przestudiowaniu w Rzymie akt procesu diecezjalnego 29 maja 1772 r.⁵²

W latach 1773-1777 odbył się proces apostolski, w którym zeznały 63 osoby⁵³. Pomimo rozbioru Polski, Wielkopolska w tym czasie nie odczuwała jeszcze skutków klęsk narodowych, nie wystąpiły zatem większe trudności z przeprowadzeniem procesu⁵⁴.

⁵⁰ A. K u b i t, *Czcigodny Sługa Boży O. Rafał Chyliński franciszkanin (życiorys)*, Kraków 1937, s. 86-91; A. K u b i t, *Droga świętości. Czcigodny Sługa Boży O. Rafał Chyliński franciszkanin*, Gość Niedzielny 4.10.1959, s. 316-317; A. K u b i t, *Sprawa Czcigodnego O. Rafała Chylińskiego*, Wiadomości z Prowincji OO. Franciszkanów w Polsce 1937 nr 7, s. 95; M a c i e s z c z y k, *O. Rafał Chyliński*, „Wrocławski Tyg. Kat.” 8.09.1957, s. 4.

⁵¹ *Bibliothèque nationale – Paris, Processus Informativus S. D. Raphaelis Chyliński A. D. 1761-1765*. Nr 929 (łaciński przekład zeznań świadków) mfk; *Protokoły Trybunałów (diecezjalnego i apostolskich) z lat 1761-1777 z procesów do beatyfikacji o. Rafała Chylińskiego* (tom I-IV).

⁵² *Decretum Gnesnen. Beatificationis et Canonizationis ven. servi Dei Raphaelis Chyliński sacerdotis professi O. M. Conventualium*, Romae 1772; *Sacra Rituum Congregatio. Gnesnen. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Raphaelis Chyliński. Positio super dubio an sit signanda commissio introductionis causae*, Romae 1772.

⁵³ *Sacra Rituum Congr. Gnesnen. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Raphaelis Chyliński. Positio super dubio an sententia iudicium lata super cultu praedicto Servo Dei non exhibitio sit confirmanda*, Romae 1773.

⁵⁴ *Acta Beatificationis et Canonizationis Raphaelis Chyliński*, Romae 1786.

Do przyspieszenia sprawy beatyfikacji nie był w stanie przyczynić się kolejny papież – Pius VI, pomimo wydania w rok 1786 dekretu potwierdzającego wcześniejsze badania. Przyczyną zastoju była rewolucja francuska, rozbiory Polski oraz kasata zakonów. Czynniki te spowodowały przerwę w staraniach o beatyfikację.

Wojny napoleońskie sparaliżowały działalność Stolicy Apostolskiej, której akta Napoleon wywiózł do Francji, były wśród nich dokumenty dotyczące beatyfikacji o. Chylińskiego. Akta te odnalezione zostały dopiero po I wojnie światowej. We franciszkańskiej postulacji generalnej w Rzymie nie zapomniano o sprawie o. Rafała. W latach 1824-1826 starania o beatyfikację podjął o. Apolinary Podolski postulator prowincji polskiej. Kult o. Rafała trwał nadal, a wierni nawiedzali jego grób w Łagiewnikach⁵⁵.

Po rewolucji 1905 r. w carskiej Rosji pojawiły się prądy wolnościowe. Powróciła sprawa beatyfikacji o. Rafała. W 1906 r. po raz drugi otwarto trumnę zakonnika, celem sprawdzenia jak zachowały się jego szczątki. Był obecny prowincjał franciszkanów o. Peregryn Haczela, a całej komisji przewodniczył arcybiskup warszawski Wincenty Popiel. Stwierdzono, iż ciało zmarłego nadal było całkowicie zachowane. Zgodnie z procedurami spisano protokół otwarcia, po czym zwłoki umieszczono ponownie w trumnie, która została opieczętowana.

W 1918 r. po kilkudziesięciu latach wygnania franciszkanie wrócili do Łagiewnik, wznowiono wtedy z inicjatywy kongregacji współbraci Trzeciego Zakonu franciszkańskiego starania o beatyfikację o. Chylińskiego. Przewodniczącym kongregacji był tercjarz Józef Tyf, który pełnił również funkcję prezesa, a jej sekretarzem został tercjarz Józef Sierakowski. Z inicjatywy kongregacji powstał komitet sympatyków beatyfikacji liczący 42 osoby. 6 grudnia 1925 r. komitet wystosował do prowincjała o. Peregryna Haczeli list z prośbą o podjęcie kwestii beatyfikacji o. Rafała w Rzymie⁵⁶.

Dekret Kongregacji Obrzędów z 17 listopada 1926 r. pozwalał na kontynuowanie procesu według norm *Kodeksu Prawa Kanonicznego*

⁵⁵ A. Bigoni, *Vita del Ven. Servo di Dio P. Raffaele Kiliński Minore Conventuale*, Roma 1845; J. Bar, *Droga do beatyfikacji Rafała Chylińskiego*, Prawo Kanoniczne 1991 nr 34, s. 215-218.

⁵⁶ AFK Kronika Klasztoru, t. 2, s. 192 nn, 215; t. 3, s. 1; S. Gałł bp, *Chyliński Rafał*, w: *Podręczna encyklopedia kościelna*, t. 7-8, Warszawa 1906, s. 68-70.

z 1917 r. Po 1930 r. procesem o. Rafała zajął się gorliwie i umiejętnie nowy postulator generalny o. Wojciech Topoliński. Poparli go prowincjałowie polscy: o. Kornel Czupryk i o. Anzelm Kubit⁵⁷.

Do wybuchu II wojny światowej w 1939 r. przygotowano prawie całą pozycję, czyli zbiór akt procesowych, celem przedstawienia do dyskusji nad heroicnością cnót o. Chylińskiego. Nowy summariusz ukończono 22 kwietnia 1937 r., informacja ze strony Postulacji nosi datę 24 czerwca 1939 r. Odpowiedzi adwokatów na uwagi promotora wiary wydrukowano już po wybuchu II wojny światowej. Noszą one datę 6 kwietnia 1940 r⁵⁸. Natomiast inne dokumenty dołączone do odpowiedzi adwokatów nadesłano z Polski do Rzymu na początku 1939 r. Jesienią 1939 r. zginął z rąk niemieckich na Pomorzu postulator o. W. Topoliński, sprawa procesu beatyfikacyjnego ponownie została zawieszona. Od 1945 r. procesem zajął się nowy postulator o. Antoni Ricciardi⁵⁹. Dekret heroicności cnót wydany na polecenie papieża Piusa XII 13 maja 1949 r⁶⁰ zakończył zasadnicze etapy procesu beatyfikacji. Należało jeszcze przedstawić Stolicy Apostolskiej dokumentację o cudach zaistniałych za przyczyną o. Rafała. Jesienią przed II wojną światową postulator o. W. Topoliński wytypował odpowiednie fakty do aprobaty Stolicy Apostolskiej, m. in. wyszukał on

⁵⁷ *Visitatio Sepulchri ven. Servi Dei Raphaelis Chyliński*, Commentarium Ordinis OFM Conv 1928 nr 25, s. 273-274; Fr. Świątek, *Świętość Kościoła w Polsce*, Kielce 1930, t. 1, s. 18-21 (O. Rafał Chyliński); *Causa Ven. Servi Dei Raphaelis Chyliński*, Commentarium Ordinis OFM Conv 1937 nr 34, s. 128-131.

⁵⁸ M. J. Chudek, *Rafał Chyliński. Na drodze do beatyfikacji*, Pro Christo 1926 nr 2, s. 828-836.; *Decretum introductionis causae et validitatis processus*, Commentarium Ordinis F. M. Conv 1941 nr 38, s. 258; *S. Rituum Congregatio. Decretum quo virtutes S. D. Raphaelis Chyliński heroicæ declarantur*, Acta Apostolicae Sedis 1950 nr 42, s. 149-151; *Sacra Rituum Congregatio. Gnesnen. seu Varsavien. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Raphaelis Chyliński, sacerdotis professi Ord. Min. Conventualium S. Francisci. Nova positio super virtutibus*, Romae 1940.

⁵⁹ *Sacra Rituum Congregatio. Gnesnen. seu Varsavien. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Raphaelis Chyliński. Nova positio super virtutibus*, Roma 1946.

⁶⁰ *Sacra Rituum Congregatio. Gnesnen. seu Varsavien. Beatificationis et Canonizationis Ven. Servi Dei Raphaelis Chyliński. Novissima positio super virtutibus*, Roma 1949; Acta Apostolicae Sedis 1950, vol. 42, s. 148-151. Tego samego dnia tj. 13 maja 1949 r. w kościele w Łagiewnikach dokonano rekognicji zwłok o. Rafała i nałożono pieczęcie biskupie na jego trumnę. Czynność powyższa była konieczna także z tej przyczyny, że Niemcy w czasie okupacji zerwali nałożone w 1906 r. na trumnę pieczęcie abp. warszawskiego Popiela.

w aktach procesu gnieźnieńskiego z 1777 r. opis cudownego, nagłego uleczenia warszawskiego sędziego Zygmunta Staniszewskiego. W 1936 r. dr Madeyski, Polak mieszkający na stałe w Rzymie, opierając się na ówczesnych możliwościach medycyny, wydał na piśmie opinię, że uleczenie Staniszewskiego w styczniu 1764 r. może być dowodem przedstawionym w procesie beatyfikacyjnym. Na zebraniu konsulty lekarskiej, w marcu 1990 r., odbyła się dyskusja nad przedstawionym do beatyfikacji cudem, zakończona pozytywnym orzeczeniem⁶¹. O. Topoliński nie zdążył przekazać swemu następcy w Postulacji opinii dr Madeyskiego. Dopiero postulator o. Ambroży Sanna odkrył w archiwum Postulacji opinię dr Madeyskiego, zainteresował się bliżej opisanym faktem i opracował pełną dokumentację dotyczącą tego uzdrowienia. W okresie od maja 1989 r. do lutego 1990 r. wydrukował akta według obowiązującej obecnie procedury Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Dyskusja nad przedstawionym cudem do beatyfikacji odbyła się na zebraniu konsulty lekarskiej w marcu 1990 r. Wynik był pozytywny. Następne zebrania w Kongregacji (teologów i kardynałów) również wypowiedziały się przychylnie w sprawie przedstawionego przypadku cudownego uzdrowienia⁶². Na ołtarze wyniósł o. Rafała Chylińskiego papież Jan Paweł II w czasie czwartej pielgrzymki do Ojczyzny, dnia 9 czerwca 1991 r. podczas Mszy św. na warszawskiej Agrykoli⁶³.

⁶¹ M. K l e p a c z bp, *W sprawie beatyfikacji Sługi Bożego Rafała Chylińskiego*, Wiadomości Diecezji Łódzkiej 1959 nr 33, s. 227; T. G o c ł o w s k i, *Kronika. Polscy kandydaci na ołtarze*, Nasza Przyszłość 1959 nr 10, s. 486; *Sługa Boży O. Rafał Chyliński*, Wrocławskie Wiadomości Kościelne 1959 nr 14, s. 421-422.

⁶² J. B a r, *Droga do beatyfikacji...*, s. 215-218.

⁶³ Prymas Polski, kardynał Józef Glemp, w obecności całego Episkopatu Polski, kardynałów i biskupów przybyłych z zagranicy oraz zebranej rzeszy wiernych, poprosił Ojca Świętego o beatyfikację Czcigodnego Sługi Bożego Rafała Chylińskiego, podając przy tym krótką biografię i charakterystyczne cnoty tegoż sługi Bożego. Wysłuchując prośby, Ojciec Święty za radą Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych daną Mu władzą apostołską zezwolił na przysługiwanie tytułu Błogosławionego Słudze Bożemu Rafałowi Chylińskiemu, ustanawiając przy tym również, by jego święto obchodzone w dniu 2 grudnia, w określony przez prawo sposób i miejsce. Dnia 23.06.1991 r. na łagiewnickim sanktuarium miała miejsce dziękczynna uroczystość Episkopatu Polski za wyniesienie na ołtarze o. Rafała Chylińskiego. Relikwie beatyfikowanego o. Rafała Chylińskiego zostały wcześniej złożone w jednej z bocznych kaplic kościoła w Łagiewnikach, która została poświęcona o. Chylińskiemu.

Zakończenie

Beatyfikacja o. Rafała Chylińskiego pozwoliła na wyciągnięcie tej postaci z mroku przeszłości i ukazania jej jako jałmużnika, opiekuna chorych i dobrego spowiednika. Postać o. Rafała nabiera szczególnego wyrazu, gdy spojrzysz się na nią z perspektywy czasów, w których przyszło mu żyć i działać. Czasy saskie zwane też „zapustną swawolą”, „czasami konsumizmu” cechowała rozrzutność, prymitywne zabawy, nastąpiło wtedy obniżenie intelektualnego i moralnego poziomu społeczeństwa. Wieloletnie wojny, grabieże, stałe przemieszczanie się przez Polskę obcych wojsk, doprowadziły kraj do ruiny gospodarczej i politycznej. Na przekór tej sytuacji w niektórych kręgach bardzo popularna stała się asceza chrześcijańska połączona z pokutą i umartwieniami.

Z przekazów źródłowych wynika, że o. Rafał wywierał wielki wpływ na swoje otoczenie. W jego osobowości wyczuwało się ogromną siłę, wielkość moralną, otwartą postawę wobec bliźniego, bezinteresowne poświęcenie dla drugiego człowieka. Ów charyzmat miłości czynił go zdolnym do podejmowania trudu ponad swe wątle siły fizyczne. Musiał być to wielki i szczególny charyzmat by w czasach saskich, gdy wartości duchowe znaczyły tak mało, ludzie z problemami osobistymi oraz dotyczącymi spraw społecznych i państwowych szukali wsparcia u o. Rafała widząc w nim patrona udręczonej Ojczyzny.

Postać bł. Rafała świadczy chlubnie o środowisku, w którym się rozwijała i znalazła podatne warunki istnienia. Jego charakter świętości kształtował się bez rozgłosu. Żył i działał na zasadzie ekspiacji. Z upływem czasu, z kapłana franciszkańskiego poświęcającego się ludziom biednym, o. Rafał Chyliński stał się symbolem i nadzieją na odrodzenie moralne narodu.

ZDZISŁAW GOGOLA OFMConv

Le bienheureux Raphaël Chyliński (1694-1741)

Résumé

La béatification du père Raphaël Chyliński permet de faire sortir ce personnage de l'obscurité du passé et de le faire apparaître en tant qu'aumônier, protecteur des malades et un bon confesseur. Le personnage du père Raphaël a une allure particulière quand on le regarde dans la perspective du temps où il vécut et opéra. Les temps saxons appelés aussi „folâteries de carême-prenant”, „temps de consommation”, se caractérisaient par des prodigalités et des divertissements primitifs. C'est alors qu'eut lieu un abaissement du niveau intellectuel et moral de la société. Des guerres pluriannuelles, des pillages, des déplacements permanents des armées étagères sur le territoire polonais, amenèrent le pays à la ruine économique et politique. En dépit de cela, une ascèse chrétienne liée à la pénitence et la mortification, devint très populaire dans certains milieux. Selon quelques sources d'informations, le père Raphaël eut une influence importante sur son entourage. Dans son personnage, on ressentait une force énorme, une grandeur morale, une attitude ouverte vers le prochain et un dévouement désintéressé pour l'autrui. Ce charisme de l'amour le rendait capable d'entreprendre un effort supérieur à ses forces physiques frêles. Ça devait être un charisme immense et particulier, puisque les gens vivant dans les temps saxons, où les valeurs spirituelles signifiaient si peu, venaient chez le père Raphaël avec leurs problèmes personnels et ceux liés à la vie sociale et politique, pour chercher du secours, en voyant en lui le patron de la Patrie tourmentée. Le personnage du bienheureux Raphaël témoigne brillamment du milieu où il s'épanouit et trouva des conditions favorables pour vivre. Son caractère de sainteté se formait sans retentissement. Il vivait et travaillait selon le principe d'expiation. Avec l'écoulement du temps, ce prêtre franciscain se consacrant aux pauvres, devint le symbole et l'espérance de la renaissance morale du peuple.

Traduction: Iwona Bartosz-Przybyło

SŁAWOMIR ZABRANIAK

**KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA
I NAWIEDZENIA NMP W WIELUNIU (do końca XVIII w.)****Z przeszłości Wielunia**

W Polsce jest wiele miast, których bogate dzieje pozostają ciągle w mrokach zapomnienia i niewiedzy. Jednym z nich jest Wieluń, miasto w województwie łódzkim położone ok. 70 km na północ od Częstochowy. W Polsce przedrozbiorowej był miastem królewskim i stolicą ziemi wieluńskiej. Tutaj były siedziby różnych urzędów administracji państwowej i kościelnej. W 1281 r. książę Henryk IV Probus przeniósł siedzibę kasztelanii z Rudy do Wielunia¹. W 1283 r. Wieluń został wymieniony przez Przemysława II, księcia wielkopolskiego wśród miast, które miały wzorować się na prawach miasta Kalisza. W 1335 r. pożar zniszczył miasto. Król Kazimierz Wielki zaczął dźwigać je ze zgliszczy. Wzniósł zamek, a całość otoczył pojedynczym murem obronnym i fosą².

Miasto cieszyło się licznymi przywilejami, które umożliwiły rozwój handlu i wzrost zamożności mieszkańców. O bogactwie miasta w dawnych wiekach świadczą m.in. pozostałości sieci wodociągowej z XVI/XVII w.³ Król Zygmunt Stary pozwolił ją wybudować, wydając odpowiedni dokument w 1532 r. Rozwój Wielunia w XV i XVI w. wynikał z korzystnej koniunktury gospodarczej i położenia na szla-

¹ R. Rosin, *Ziemia Wieluńska w XII-XVI w. Studia z dziejów osadnictwa*, Łódź 1961, s. 78, przyp. 70.

² Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, sygn. 3315, Wiadomości o Ziemi Rudzkiej potem Wieluńskiej nazwanej, tudzież o mieście Rudzie i Wieluniu, Teki Pstrokońskiego, k. 90: „...tenże Kazimierz król w Wieluniu wybudował zamek a miasto murami opasał...”.

³ W. Szczygielski, *Dzieje ziemi wieluńskiej*, Łódź 1969, s. 128.